

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ у професійній підготовці

фахівців обліку й аудиту

КІНАШ І. А.

УДК 330.064:011

МОДЕРНІЗАЦІЯ й зміна поколінь обчислювальної техніки, поява нових операційних систем та прикладного програмного забезпечення, оновлення версій прикладних програм є характерною особливістю сучасної комп'ютеризації. Упровадження інноваційних підходів, інформаційних систем і технологій

у навчальний процес є важливим складником для підготовки спеціалістів з обліку й аудиту, а викладачі також мають пам'ятати, що вони покликані довести до студентів новітні методи й форми роботи, які сьогодні суспільство диктує спеціалістам

нової генерації з урахуванням міжнародних облікових стандартів, правил та принципів [6, с. 219].

Усе це свідчить про необхідність зміни структури змісту процесу підготовки студентів спеціальності «Облік і аудит» з використанням інформаційних систем та технологій.

Вивчення, аналіз та систематизація наукових публікацій свідчить, що теоретичну основу застосування інформаційних систем і технологій представлено в роботах С. Івахненкова, В. Шквіра, А. Берези, Л. Чижевської,

Л. Терещенко, І. Магієнко-Зубенко, К. Харіної, Т. Поясюка, Г. Титоренко, В. Ситника, М. Пушкара, Ф. Бутинця, В. Гужви, А. Завгороднього, О. Ільїної та ін. Вони й зараз продовжують свої дослідження, роблячи вагомий внесок у теорію і практику застосування облікових комп'ютерних систем та інформаційних технологій на підприємствах. Численні публікації та навчальні посібники вчених свідчать про важливе значення інформаційних систем і технологій у діяльності професійних бухгал-

терів та темпи їхнього розвитку, які постійно зростають.

Ураховуючи широкомасштабний розвиток засобів інформаційних технологій, призначених для ведення обліку, контролю, аудиту та аналізу на підприємствах України, постають проблеми підготовки спе-

ціалістів з обліку й аудиту, які б уміло змогли застосувати набуті знання в майбутньому на відповідних посадах у підприємствах чи займаючись науково-дослідною діяльністю.

Метою статті є дослідження стану розвитку та використання інформаційних систем і технологій в обліку, їхньої ролі в підготовці кваліфікованих фахівців напряму «Облік і аудит».

На нашу думку, ці питання недостатньо досліджені: не визначені оптимальні засоби, їхні ролі й функції у структурі викладання облікових дисциплін та проведенні науково-дос-

лідної роботи студентів, охоплено не всі переваги та недоліки застосування комп'ютерних програм у навчальному процесі. На сьогодні дослідження визначених питань актуальне, адже це важливо і для отримання якісних знань студентами, і для підвищення професійної кваліфікації викладачів та науковців вищої освіти.

Застосування інформаційних систем і технологій, доступних на сьогодні суспільству, сприяє інтелектуалізації людської діяльності, створенню якісно нового інформаційного середовища. Вищі навчальні заклади в складі системи освіти є одним із об'єктів процесу інформатизації суспільства, що вимагає проведення ретельного аналізу сучасних інформаційних технологій та можливості їхнього широкого застосування в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців з обліку й аудиту. На думку науковців, упровадження інформаційних технологій буде сприяти підвищенню якості, інтенсивності та ефективності процесу навчання.

Інформаційна система – це сукупність організаційних і технічних засобів для збереження та опрацювання інформації з метою забезпечення інформаційних потреб користувачів. Інформаційні системи в нашій країні відомі під назвою «автоматизовані системи»: АСО – автоматизовані системи обліку, АІС – автоматизовані інформаційні системи, АСУП – автоматизовані системи управління підприємством [10]. Технології, що забезпечують і підтримують інформаційні процеси пошуку, збирання, передавання, зберігання, накопичення, опрацювання, тиражування інформації та процедури доступу до неї, називають інформаційними технологіями [10]. Цей термін давно вже модифікувався в інформаційно-комунікаційні технології.

Комп'ютерні та інформаційні технології в Україні розвиваються не так швидко, як у провідних країнах світу. Це свідчить про те, що в Україні низький рівень культури використання інформаційних технологій і недостатньо

розвинені ІТ-послуги, а інформаційні технології в будь-якій країні вважають пріоритетом національного розвитку [3].

Ринок створення засобів опрацювання облікової інформації, створення та обслуговування інформаційних технологій, надання послуг добре розвинутий і доволі прибутковий, тому в багатьох країнах проводять активну й цілеспрямовану політику сприяння розвитку ключових технологій інформаційного суспільства і створення на їхній основі широкого спектра програмного забезпечення та системи послуг. Цю політику називають інформатизацією, вона визначає економічний і соціальний рейтинг країни у світовій і національній економіці, свідчить про перспективи її розвитку.

Для підтримки розвитку галузі інформаційних технологій та систем уряд України планує вжити низку заходів. На початку 2007 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» [4]. Невдовзі Кабінет Міністрів України затвердив План заходів з виконання завдань, передбачених цим Законом [7]. У ньому визначено перелік дій з реалізації завдань щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні, зокрема:

- визначення пріоритетності розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери суспільного життя;
- забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення;
- розвиток національної інформаційної інфраструктури та її інтеграції зі світовою інфраструктурою;
- удосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин тощо.

Заходи, включені до згаданого Плану [7], можна поділити на дві групи:

- тактичні – створення сприятливих умов для розвитку всіх конкурентоспроможних сфер ІТ-галузі;

– стратегічні – інвестування в розвиток кадрового потенціалу шляхом підтримання відповідних галузей освіти на сучасному технологічному рівні та забезпечення процесів європейської і світової інтеграції України [3].

У цих умовах велике значення має автоматизація обліку та бухгалтерського обліку, аудиту, фінансів, коригуванню підлягає методика їх організації та використання на підприємствах і в установах та, відповідно, методика їх викладання у вишах.

Це впровадження вимагає певних методичних розробок для використання нових програмних засобів викладання облікових дисциплін.

Усе це можливе за умови вирішення вищим навчальним закладом комплексу навчально-методичних проблем, а саме:

- вироблення єдиного комплексного науково-методичного підходу до вирішення проблеми впровадження інформаційних технологій у навчальний процес;
- розробка методики використання інформаційних технологій у практичній діяльності;
- підготовка педагогічних кадрів до освоєння інформаційних технологій і впровадження їх у навчальний процес;
- матеріально-технічне оснащення ВНЗ;
- пошук, розробка та створення відповідного програмного забезпечення.

Окремим аспектом підвищення якості набуття знань студентами є відбір та систематизація засобів інформаційних технологій, придатних для викладання облікових дисциплін. Важливим кроком до цього є визначення вимог до засобів та їхнє подальше науково-методичне опрацювання.

Велике значення для викладання бухгалтерського обліку відіграють наочні посібники, які поживляють викладання, роблять його зрозумілішим, цікавішим, педагогічно ефективнішим, а також дозволяють за мінімальних затрат часу більш чітко подати лекційний матеріал, відокремити основне від другорядного, сконцентрувати увагу студентів

на деталях, які за інших умов не були б опановані та зрозумілі [9, с. 238].

Відомо, що одночасне зорове та слухове сприйняття теоретичного матеріалу є вагомим чинником для кращого засвоєння студентами. Важливо створити такі умови навчання, за яких студент може уявити предмети, явища, процеси й більше розвинути свої розумові здібності для таких уявлень, а це, своєю чергою, спрямовує його на шлях самостійних роздумів, допоможе опанувати матеріал з дисципліни в більш доступній формі та швидше.

До професійного та кваліфікаційного рівня працівника сьогодні поставлені високі вимоги й частиною їх є вміння працювати із сучасними інформаційними системами та інформаційними технологіями.

Так, для роботодавця сфери бухгалтерського обліку кваліфікованим є працівник, який:

- 1) має бухгалтерську освіту;
- 2) володіє досконалыми знаннями фінансових законів обліку та аудиту;
- 3) є досвідченим користувачем ПК;
- 4) працює в мережі Інтернет і користується E-mail (більшість роботодавців пропонують вислати своє резюме електронною поштою);
- 5) уміє працювати в програмі «1С:Бухгалтерія» або «Парус»;
- 6) має досвід роботи не менше ніж три роки.

Половина цих вимог – пункти 3, 4 і 5 – стосуються безпосередньо дисциплін комп'ютерного спрямування.

Щодо сучасних комп'ютерних технологій, то особливу увагу, на думку автора, слід приділяти вивченню сучасного апаратного забезпечення комп'ютерної техніки (яке доволі швидко «старіє») та комп'ютерних мереж, типових мережних архітектур, інформаційних технологій на підприємствах, інтранет і корпоративних мереж, технологічних процесів опрацювання даних в інформаційних системах, мережевих архітектур файл-сервер і клієнт-сервер, розподілених систем управління базами даних (СУБД), CASE-технологій,

інтернет-технологій у бізнесі, комунікаційних програм для роботи з факсами та доступу в інтернет, мультимедіа-технологій, технологій електронного документообігу [5, с. 129]. Важливо, щоб майбутній бухгалтер був обізнаним також із методами захисту документів у локальних мережах та системах комунікацій: централізоване управління даними (захист інформації баз даних, методи забезпечення цілісності та конфіденційності даних, керування спільним використанням ресурсів), захист даних під час їх передавання каналами зв'язку [2, с. 219]. Актуальною в роботі бухгалтера є функція електронного документообігу, яка призначена для автоматизації взаємодії підприємства з банками, кредитними установами, органами казначейства, з фінансовими й податковими органами, тому обов'язково повинна бути включена в навчальний процес. Деякі з цих питань ніби й не стосуються безпосередньо функцій бухгалтера, але все ж можуть впливати на ефективність його роботи.

Інформаційну модель викладання облікових дисциплін можна розглядати як системну інновацію, що допомагає інтегрувати теоретичні, методологічні та практичні засади педагогічного процесу. Водночас усі складники цього процесу: цілі, зміст, діяльність студентів та викладачів, контроль і оцінювання навчальних результатів – зазнають певних змін.

Процес викладання облікових дисциплін, який ґрунтується на інформаційних технологіях, вимагає чіткої постановки цілей та контролю їх реалізації. Відповідно до вимог комп'ютерних програм спосіб досягнення цілей під час викладання облікових дисциплін повинен бути покроковий, ієрархічний з урахуванням інформаційних засобів, методик, за допомогою яких будуть визначені цілі та які будуть реалізовані на певному етапі навчання та у визначений термін [9, с. 221].

В основу комп'ютерних систем бухгалтерського обліку покладено методологію бух-

галтерського обліку та інформаційну систему, організовану як сукупість електронних документів і реляційних баз даних. Усі актуальні продукти автоматизації обліку створюють, зважаючи на вимоги ринку, тому єдиної загальноприйнятої їх класифікації не існує, як і рекомендацій щодо використання в навчальному процесі. На підприємствах експлуатують і комплексні програми автоматизації облікових функцій, і програми для обліку окремих класів операцій, тому дисципліна «Інформаційні системи і технології обліку» повинна передбачати освоєння хоча б однієї комп'ютерної автоматизованої системи бухгалтерського обліку. Тим більше, що з метою реклами своїх програмних продуктів фірми розробники програмного забезпечення співпрацюють з вищими, пропонуючи придбати навчальні версії своїх програм із суттєвою знижкою.

На думку автора, навчання студентів краще здійснювати на прикладі комплексних систем автоматизації обліку масштабу підприємства середнього типу (1С:Підприємство, Парус-Підприємство). Саме ці системи забезпечують вивчення універсальних бухгалтерських інформаційних технологій, включаючи підготовку первинних документів, виконання облікових функцій, формування звітності. Вони на сьогодні найпоширеніші на підприємствах та в організаціях. Крім того, на сайтах органів, до яких бухгалтер подає регламентовану статистичну звітність (ДПА та ПФУ), є вільно поширені програми – невеликі АРМи для автоматизації підготовки відповідних звітів. Вони вузькоспеціалізовані, написані українськими програмістами, мають інтуїтивно зрозумілий та зручний інтерфейс, детальну вбудовану довідкову систему, формують електронні файли звітності, які можна передавати електронними каналами зв'язку й легко інтегрувати у відповідну базу даних. Освоєння таких АРМ варто включати в навчальний процес у частину самостійної та науковопошукової роботи студентів.

Сучасний ринок програмного забезпечен-

ня пропонує десятки програм автоматизації обліку та бухгалтерських програм. Усі вони реалізують можливості ведення кількісного, валютного та багаторівневого аналітичного обліку, працюють в однокористувацькому (монопольному) і мережевому режимах, надають можливості ведення бухгалтерського обліку для кількох споріднених підприємств на одному робочому місці, складаються з функціонально відокремлених модулів, які можна комбінувати. Можливо, не має значення, яку з них використовувати в навчальному процесі, адже головне – це не освоїти конкретний програмний продукт, а «відчувати» його, розуміти, як працюють його алгоритми, до чого приведе та чи та дія, відстежувати зв'язки між об'єктами програми. Бухгалтер повинен бути впевнений у тому, що програма не зробить самостійно яких-небудь неузгоджених із ним дій.

Майже всі сучасні програми автоматизації обліку мають відкриту архітектуру. Це означає, що досвідчений користувач самостійно може змінювати функціональність програми за допомогою додавання або модифікування фінансових документів і алгоритмів. Якісне використання програми передбачає, крім вивчення інтерфейсу, ще її налаштування, тобто виконання операцій із допрацювання електронного Плану рахунків, стандартних типових проведень, форм первинних документів та звітів, налаштування алгоритмів розрахунку задач обчислювального характеру (відповідно до особливостей обліку на підприємстві). Також зауважимо, що більшість фірм – розробників програмних продуктів уважно стежить за змінами форм звітності й своєчасно пропонують користувачам оновити версії своїх програм. Глибокі знання принципів роботи програм автоматизації обліку, як і будь-яких інших прикладних програм, набуваються в процесі постійної й клопіткої практичної роботи. Її кінцевою метою є «змусити» програму працювати правильно.

Зазначимо, що викладання облікових дис-

циплін комп'ютеризованим способом, визначення цілей викладача при цьому має і переваги, і певні недоліки. До переваг можна віднести зменшення кількості паперових носіїв, коли подають студентам відповідну інформацію з дисципліни, наприклад, за допомогою мультимедійної дошки викладач демонструє правильність заповнення того чи того первинного документа. При цьому викладач може застосувати зв'язок цієї дисципліни з іншими, що досить актуально для майбутніх бухгалтерів: продемонструвати правильно заповнений документ, указати на можливі помилки для заповнення та їхнього виправлення або недопущення таких.

З іншого боку, будь-який збій у комп'ютерній програмі або несподіване знеструмлення мережі можуть спровокувати паніку в студентів, звісно, якщо вони позбавлені оперативних інструкцій викладача. А тому для ефективності та злагодженості роботи викладача й отримання необхідної інформації за визначеною темою зрозуміло, необхідне з боку адміністрації вищого навчального закладу відповідне технічне й програмне забезпечення комп'ютерних систем, безперебійне з'єднання з локальними й глобальними електронними мережами, підтримка та своєчасне оновлення бази даних тощо.

Інформаційна модель викладання облікових дисциплін змінює організацію діяльності не лише викладачів, а й студентів. Для кожного студента, який має персональний комп'ютер, доступ до Інтернету, навчання може відбуватись у будь-який час незалежно від місця перебування: країна, область, місто, а для всіх учасників навчального процесу стирається межа між формами навчання (в університеті, удома, у бібліотеці або в аудиторії).

Крім того, до незаперечних переваг застосування інформаційних технологій можна зарахувати можливість нагромаджувати й компактно зберігати великий обсяг навчальних матеріалів, інформації. На сьогодні мультимедійні можливості розробки та оформлення

навчального матеріалу з облікових дисциплін здатні перетворити навіть найзвичайніше заняття на захоплювальне та більш пізнавальне. Студенти знаходять цікаву та необхідну інформацію, обмінюються враженнями, ідеями щодо дослідження за визначеною темою, що викликає в них нові уявлення про тему вивчення, нові методики його пізнання. Студенти отримують уміння знаходити, використовувати, аналізувати, редагувати, передавати, повідомляти інформацію, створювати нові її форми, застосовувати принципи обліку – достовірність, хронологічність, надійність, актуальність інформації з урахуванням її походження. За допомогою набуття знань з основ функціонування комп'ютерного обладнання ще на 1 та 2 курсах, а також уміння працювати з різними комп'ютерними програмами й користуватися пошуковими системами глобальної мережі, студент підвищує свою комунікативну компетентність, медіаграмотність.

Безумовно, жодна інформаційна система чи інформаційна технологія не може замінити грамотного бухгалтера. Щоб стати кваліфікованим і грамотним спеціалістом, студент – майбутній бухгалтер повинен під час навчання у вищій навчальній установі:

1) працювати в операційній системі Windows і налаштовувати її параметри;

2) підготувати будь-який документ складної структури в текстовому редакторі Word (з таблицями, графіками, малюнками);

3) формувати шаблони для розв'язування простих і складних економічних задач в електронній таблиці MS Excel;

4) працювати в локальній мережі, знати про її розділені ресурси, свої права й можливості;

5) захистити свою інформацію від несанкціонованого доступу, знати про способи й методи захисту інформації;

6) виконувати оптимальний пошук інформації в мережі Інтернет і користуватись електронною поштою, мати власну поштову скриньку;

7) створити власне резюме засобами текстового редактора, а ще краще – написати власну веб-сторінку мовою HTML чи іншою;

8) організувати антивірусний захист ПК;

9) створити презентацію на будь-яку тему в редакторі MS Power Point;

10) володіти спеціальним програмним забезпеченням, засобами якого розв'язують задачі професійного спрямування.

Організація процесу викладання облікових дисциплін із застосуванням інформаційних технологій набуває ознак наукової, пізнавальної, пошукової діяльності, що дає студентам змогу відчувати свободу творчості, задоволення від самостійного відкриття знань, проникнення в проблемну ситуацію, що завершується зазвичай рішенням проблеми.

На нашу думку, застосування інформаційних технологій дає студентам додаткові можливості розвивати свою орієнтацію в просторі, графічні здібності, уміння читати складні тексти, розуміти діаграми, розв'язувати складні економічні задачі тощо, а кінцевою метою роботи викладача є підготовка фахівця, який відповідає переліченим вище вимогам і адаптований до ведення обліку засобами сучасних інформаційних технологій.

Набуті вміння надалі дозволять студенту бути більш компетентним, спробувати себе в різних галузях економіки, застосовуючи отримані знання з різних дисциплін та вміло поєднуючи їх, що особливо актуально на ринку праці в умовах економічної кризи.

З огляду на викладене, зауважимо, що процес комп'ютеризації викладання облікових дисциплін під час підготовки бухгалтерів у сучасній вищій школі поки що не повністю адаптований до вимог професійної майстерності майбутніх фахівців.

Література

1. Бутинець Ф. Ф. Ревізія теорії бухгалтерського обліку або парадигма ТХОМ / Ф. Ф. Бутинець // Вісник ЖДТУ / [Економічні науки]. – 2008. – № 1 (43) – С. 3 – 17.

2. **Бутинець Ф. Ф.** Інформаційні системи і технології в обліку : підруч. для студ. ВНЗ / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, В. В. Євдокимов, С. Ф. Легенчук. – 3 вид., перероб. і доп. – Житомир : ПП «Рута», 2007. – 468 с.

3. **Заєць А.** Інформаційні технології є пріоритетом національного розвитку / А. Заєць. – Режим доступу : [// www.in.gov.ua](http://www.in.gov.ua).

4. **Закон України** «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» від 09.01.2007 р., № 537-V.

5. **Івахненко С. В.** Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. / С. В. Івахненко. – К. : Знання-прес, 2003. – 349 с.

6. **Кіндрацька Л. М.** Професійні можливості викладача у викладанні облікових дисциплін / Л. М. Кіндрацька // Науковий журнал. – К. : КНЕУ ім. В. Гетьмана, 2009. – № 4 – С. 219 – 226.

7. **План заходів** з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки» від 09.01.2007 р., № 537-V (Розпорядження КМУ від 15.08.2007 р., № 653-р).

8. **Терещенко Л. О.** Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. / Л. О. Терещенко, Матієнко-Зубенко І. І. — К. : КНЕУ, 2004. — 187 с.

9. **Чижевська Л. В.** Методика викладання облікових дисциплін : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. В. Чижевський / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 504 с.

10. **Режим** доступу : www.wikipedia.org.

Кінаш І. А. Роль інформаційних технологій у професійній підготовці фахівців обліку й аудиту

У статті досліджено стан розвитку та використання інформаційних систем і технологій в обліку, обґрунтовано їхню важливу роль у підготовці кваліфікованих фахівців обліку й

аудиту, висвітлено теоретичні питання організації та використання інформаційних систем під час викладання облікових дисциплін, визначено переваги та недоліки застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі.

Ключові слова: інформаційні системи, засоби інформаційних технологій, комп'ютеризація, бухгалтерський облік, електронний документообіг.

Кінаш І. А. Роль информационных технологий в профессиональной подготовке специалистов учета и аудита

В статье исследовано состояние развития и использования информационных систем и технологий в учете, обосновано их важную роль в подготовке квалифицированных специалистов учета и аудита, отражено теоретические вопросы организации и использования информационных систем при преподавании учетных дисциплин, определено преимущества и недостатки применения компьютерных технологий в учебном процессе.

Ключевые слова: информационные системы, средства информационных технологий, компьютеризация, бухгалтерский учет, электронный документооборот.

Kinash I. A. The Role of Information Technology in Professional Training of Prospective Accountants and Auditors

The articles focuses on the status of the development and use of information systems and technology in accounting; their importance for the training of prospective accountants is justified; theoretical issues related to the organization and application of information systems in teaching accounting disciplines is described. Strengths and weaknesses of computer technology in educational process are defined.

Keywords: information systems, information technology means, computerization, accounting, electronic records.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2011 р.

Прийнято до друку 25.05.2012 р.